Petrus Dominicus Van Stappen (1771-1844), landbouwer in de Uilestraat te Nieuwkerken

Reeds lang beschikte ik over diverse genealogische gegevens omtrent mijn voorvader Petrus Dominicus Van Stappen en zijn gezin. Het moment was nu aangebroken om alles eens netjes op een rij te zetten en zijn familieleven te Nieuwkerken in de eerste helft van de 19e eeuw te proberen reconstrueren. Er bleven nog vele vragen onbeantwoord maar toch slaagden we erin om ons een beeld te vormen van zijn leven in het landelijke Nieuwkerken van toen. Het kan des te interessanter worden daar vermoedelijk nog nakomelingen van dit gezin thans te Nieuwkerken leven.

Petrus Dominicus Van Stappen trouwt in 1802 met Joanna Maria Maes

Zoals blijkbaar in die tijd gewoon, trouwde Petrus Dominicus in 1802 op latere leeftijd –hij was 31 jaar- met Joanna Maria Maes, van Temse afkomstig. In volle Franse bezetting lezen we in de in het Frans opgestelde huwelijksakte dat hij landbouwer was en van Sint-Gillis afkomstig was. De getuigen bij het burgerlijke huwelijk waren Anne Isabelle Maes, zuster van de bruid en Joannes Smet, op een of andere manier verwant aan de familie Van Stappen –dit blijkt toch uit andere archiefstukken. Petrus Dominicus kon zijn handtekening zetten en werd steevast als Pierre Dominique aangeduid. Dit jonge gezin ging wonen in de Uilestraat te Nieuwkerken, op de grens met Sint-Niklaas. Blijkbaar zou dit hun woonst worden voor de rest van hun leven, zoals blijkt uit alle latere archiefstukken zoals bv. de geboorteakten van de kinderen. Opvallend hier nog te vermelden is dat het echtpaar in Sint-Niklaas huwde, waar hijzelf van Sint-Gillis afkomstig was en zij van Temse, en dan nog in Nieuwkerken gingen wonen!

Uit dit huwelijk ontsproten 6 kinderen, allen jongens : in 1803 was dit Joannes Baptiste genoemd naar zijn grootvader –en deze traditie zou bij de verdere nakomelingen nagenoeg behouden blijven, dus de eerstgeborene de voornaam geven van de grootvader-, dan in 1804 Carolus Ludovicus Van Stappen, mijn eigen voorvader, gevolgd door Franciscus in 1806, Anthonius in 1807, Jacques in 1808 en Augustinus in 1809. Alle kinderen werden in de geboorteakten met chique Franse namen aangeduid. Enkel Jacques overleed op jonge leeftijd, hij was amper 2 jaar.

In 1810 overlijdt dan op amper 35-jarige leeftijd de vrouw van Petrus Dominicus, Joanna Maria Maes. Uit de overlijdensakte onthouden we dat ze in haar huis in de Uilestraat overleden is. Het overlijden wordt aangegeven door haar man en een zekere Victor Wauters, landbouwer en gebuur. Het leven ging in die tijd ook verder en amper een jaar later, in 1811, zal Petrus Dominicus hertrouwen met Judoca Verhulst, de bruidegom is dan 36 jaar, zij is er 27. Getuigen bij dit huwelijk zijn de broer van Judoca, namelijk Pierre Verhulst, de toenmalige ontvanger Frederic Vermorcken en 2 ‘renteniers’ Jean Francois Speelman en Pierre Jean Bolsens.

Naast de 5 kinderen uit het eerste huwelijk zouden er in dit tweede huwelijk nog 9 kinderen geboren worden : het eerste amper 9 maanden na het huwelijk, het laatste in 1833, de moeder is dan 49 jaar, de vader 58. Ook opvallend was dat Petrus Dominicus zijn eerste 6 kinderen allen jongens waren en er nu 6 meisjes waren bij de 9 volgende kinderen. Van deze 9 sterven er 3 na enkele maanden. Uit de geboorteakten –die vanaf 1815 in het Nederlands worden opgesteld, onze gewesten maakten vanaf toen immers deel uit van het Koninkrijk der Nederlanden- konden we bij de getuigen naast de eerder genoemde Victor Wauters ook andere Nieuwkerkenaars uit die tijd vinden : veldwachter Josephus Martiaerd, garenwinkelier Josephus Van Snick, winkelier Josephus Van Esbroeck, kleermaker Augustin Verschueren en wagenmaker Martin De Clerq.

Een behuisd en beschuerd hofstedeken in den Kauwerwijk…

Hoe leefde dit kroostrijke gezin toen in het Nieuwkerken van de 19e eeuw. Of men toen wakker lag van de diverse besturen (eerst Frans, dan Nederlands en tenslotte in 1830 Belgisch) is weinig waarschijnlijk. Vermoedelijk zal de zorg om het landbouwersbestaan en het grootbrengen van 11 kinderen wel meer aandacht gekregen hebben. In de zomer was vooral het werk buiten van belang, in de winter kon het spinnen en weven dan weer de tijd vullen. De huisnijverheid (vlas en klompen) bloeide toen volop. Het waren toen lange werkdagen met nauwelijks enige ontspanning voor de

mensen. In Nieuwerken gebeurde toen niet veel en de mensen leefden er geïsoleerd. Zo zou pas in 1840 de eerste postkoets in het dorp voorbijkomen, en in 1844 zou de eerste trein de Uilestraat voorbij rijden. Of de kinderen toen naar de enige klas gingen die Nieuwkerken rijk was, weten we niet. Het was zeker geen algemeen verspreide gewoonte dat kinderen naar school gingen. Als dit dan al gebeurde was dit voor een beperkte tijd en bovendien dienden men schoolgeld te betalen. Feit is wel dat verschillende kinderen van Petrus Dominicus Van Stappen hun naam toen konden schrijven. Uit het boek Liber Memorialis van Daniel Grumiau, lezen we verder dat Nieuwkerken toen zowat 1800 inwoners had. In 1827 werd verplicht dat alle mannen tussen 25 en 45 jaar deel moesten uitmaken van de 'schutterij', een soort burgerwacht. Dit was blijkbaar noodzakelijk om het gevoel van onveiligheid in die tijd weerstand te kunnen bieden –de wegen waren toen bv nog onverlicht- en in de woelige overgang naar Belgische onafhankelijkheid zouden deze jonge mannen toen nog van nut zijn.

Uit die periode bestaan er diverse bevolkingsregisters van Nieuwkerken. In de telling van 1818 (boek 456) staat Petrus Dominicus vermeld met zijn vrouw en 8 kinderen. Er waren toen 2 inwonenden : Lambert Coppens, een herder en de dienstmeid Marie Sophie Pottiau. Deze laatste zou in het gezin nog vele jaren aanwezig blijven, zo leren we uit de latere tellingen. Ook in de latere tellingen van 1822 en 1829 wordt het gezin vermeld, met af en toe geen melding van een of andere opgroeiende zoon. Of dit laatste te maken had met de verplichting deel uit te maken van de schutterij of gewoonweg het feit dat opgroeiende zoons elders gingen inwonen als 'kostkoper' is hier moeilijk te achterhalen. In de telling van 1830 wordt Petrus Dominicus als rooms-katholiek aangeduid, wellicht vermeld door de toenmalige ambtenaren op vraag van de toen pas opgerichte Belgische staat. Opmerkelijk ook is dat in de hofstede in de Uilestraat toen naast Petrus Domicus en zijn vrouw 9 kinderen verbleven –tussen 25 en 2 jaar- en de dienstmeid Marie Sophie Pottiau. Pas in 1835 zou de eerste zoon trouwen en het huis verlaten : mijn voorvader Carolus Ludovicus Van Stappen was toen 31 jaar.

Petrus Dominicus Van Stappen overlijdt in 1844 op 73-jarige leeftijd

Uit de overlijdensakte van toen weten we dat Petrus Dominicus thuis overleden is om 3 uur 's nachts, de doodsoorzaak wordt niet vermeld. Het overlijden wordt aangegeven door zijn zoon Fredericus en een gebuur Joannes Baptist Egghe. Verkeerdelijk wordt hier vermeld dat de ouders van Petrus Dominicus een zekere Pieter Joannes Van Stappen en Joanna Catharina De Boey uit Sint-Gillis waren. Latere opzoekingen in de parochieregisters toonden aan dat de naam van de vader niet Pieter Joannes maar Joannes Baptist was. Dit soort naamsveranderingen konden we in de toenmalige archiefstukken nog wel enkele keren terugvinden. Toen ook al was het de gewoonte om de nalatenschap officieel te registreren (Kantoor van Registratie, Sint-Niklaas 1, 1845,nr 532). Hier worden alle kinderen vermeld :Joannes Baptista, brouwersgast te Nieuwkerken, Antonius, landbouwer te Nieuwkerken ,Augustinus blokmakersgast te Nieuwkerken, Carolus Ludovicus, arbeider te Sint-Niklaas, Jacob Wageman, blokmaker te Temse, Eduardus Schuerman, blokmakersgast en Fredericus, landbouwer te Nieuwkerken. Jacob Wageman en Eduardus Schuerman waren gehuwd met respectievelijk Frederica en Victoria Van Stappen. De weduwe van Petrus Dominicus wordt vermeld als 'landbouwerigge en wettige voogdess' over de toen 2 minderjarige kinderen : Aloysius (18 jaar) en Dominica (11 jaar, die hier toen verkeerdelijk als Maria Ludovica wordt aangeduid). Er werd een 'behuisd en beschuerd hofstedeken grond en afhanglijkheden staende en gelegen te Nieuwkerken in den kauwerwijk bekend op het kadaster Sectie B nr 149 grootte 24 aren 37 centiaren' achtergelaten. Hoe deze eigendom over de ergenamen later zal verdeeld worden zijn we niet te weten gekomen. Alle kinderen tekenden of zetten een kruisje in de akte van nalatenschap (figuur 1). Weduwe Jucoca Verhulst blijft in het huisje wonen tot ze sterft in 1854. Nadien is het onduidelijk of een van de zonen de landbouwersstiel in het ouderlijke huis verderzet. Diverse kinderen trouwen en blijven in Nieuwkerken wonen. Misschien dat er onder de lezers van dit tijdschrift enkele hun voorouders zien verschijnen :

-de oudste zoon Joannes Baptist trouwde met Juliana Verschueren en bleef in Nieuwkerken wonen (Vracenestraat, Dorpsstraat, Turkijen). Uit dit gezin kwamen 8 kinderen waaronder Fredericus Van Stappen gehuwd met Maria Rosalia Waterschoot –ouders van Emery Van Stappen, overleden in 1967-, Pierre Aloys Van Stappen gehuwd met Maria Ludovica De Bisschop (Dorpsstraat) en Jozef Marie Van Stappen gehuwd met Marie Van Mieghem (Dorpsstraat).
-Antonius Van Stappen gehuwd met Francisca Baudewijn, woonden Heihoek en Sterhoekstraat
-Augustinus Van Stappen gehuwd met Frederica Moens, later met Maria Amelberga Pauwels, woonden Heihoekstraat
-Fredericus Van Stappen, gehuwd met Sophia Vercauteren , later met Sophia Heirman, woonden Raapstraat te Sint-Niklaas

-Carolus Ludovicus Van Stappen, gehuwd met Amelia Van Hecke, die eerst in Sint-Niklaas, later in Vrasene ging wonen en van wie thans nog tal van nakomelingen in o.a. Nieuwkerken, Vrasene en Beveren. Carolus Ludovicus is ook mijn voorvader.
-Frederica Van Stappen gehuwd met Jacques Wageman
-Victoria Van Stappen gehuwd met Eduardus Schuerman, van wie 7 kinderen (wijk Turkijen)
-Dominica Van Stappen gehuwd met Vitalis Bals, van wie 10 kinderen (Sterhoekstraat en Grote Baan)

Misschien dat er later nog gegevens opduiken over dit landbouwersgezin uit het Nieuwkerken van de eerste helft van de 19e eeuw, toch menen we nu al een tamelijk goed idee te hebben van hoe die mensen toen in moeilijke omstandigheden leefden en overleefden, nauwelijks te vergelijken met het leven nu. Mochten er zich onder de lezers mensen herkennen in de vermelde families, gelieve graag contact op te nemen met ondergetekende.

Marc Van Stappen, www.stap-brug.be, 2020
Kanonniersstraat 13
3545 Halen